

El govern català ha acordat lliurar la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya a Oriol Bohigas (Barcelona, 1925) per la seva tan destacada trajectòria en els àmbits de l'arquitectura i l'urbanisme i la seva contribució de primer ordre a la modernitat i la projecció de Barcelona, des d'amplis interessos culturals i cívics i una clara consciència de la catalanitat. L'acte de lliurament va ser anunciat per al dia 4 de novembre.

Amb la concessió de la Medalla d'Or a Oriol Bohigas i Guardiola, la Generalitat de Catalunya vol honorar un dels referents de l'arquitectura i l'urbanisme contemporanis i una de les principals personalitats que han contribuït més notòriament a la modernitat i a la projecció de la ciutat de Barcelona, des d'una reconeguda trajectòria cívica i cultural.

L'arquitecte Oriol Bohigas, catedràtic emèrit per la Universitat Politècnica de Catalunya i doctor *honoris causa* per la Universitat Menéndez y Pelayo de Santander, ha estat president del consell d'administració d'Edicions 62, de la Fundació Joan Miró i de l'Ateneu Barcelonès. Autor d'una bibliografia extensa, també ha destacat com a memorialista i articulista de premsa, és a dir, com a escriptor.

—Com va influir la família en la vostra formació?

—De manera molt clara. La meua família era una família de classe mitjana típica de Barcelona, molt marcada pel moment cultural de la República i l'autonomia. Els amics dels meus pares eren gent que pertanyien al món de la cultura progressista, catalanista i republicana i jo crec que a banda d'altres influències directes, aquest xup-xup de l'ambient en el qual vivíem em sembla que va apuntalar bastant la meua situació intel·lectual. I d'una manera específica la influència que vaig tenir més directa va ser la del meu pare. Havia estat periodista més o menys pròxim a la política i va ser secretari d'un segment de l'Exposició internacional del 29, més ben dit, de la del moble, un antecedent. Sobretot era un persona que tenia una vocació cultural forta que era la història de Catalunya i més especialment la de Barcelona. És a dir,

JORDI PLAY

Oriol Bohigas (Barcelona, 1925), retratat la setmana passada al seu estudi d'arquitectura de la

“Els partits polítics tenen poc gruix”

L'arquitecte, urbanista i escriptor Oriol Bohigas, que acaba de ser distingit amb la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, ha mantingut una llarga entrevista amb EL TEMPS. Hi parla de la seva vida, com a nen de l'Esquerra de l'Eixample, dels seus records de la Guerra Civil, a Olot, i es pronuncia sobre l'actual moment polític català.

plaça Reial de Barcelona.

jo em vaig moure en un ambient de coneixement, discussió, estudi i lectures d'història de la meua ciutat. Per tant, cultura, podríem dir, del darrer tram del Noucentisme, amb una dedicació extrema per la història de Catalunya i de Barcelona.

—**He llegit que el pare, de jove, signava els articles P.B. Tarragó, a La Tralla i El Poble Català.**

—Em sembla que ho va fer perquè a casa seva no ho sabessin. Gràcies a això era més conegut com a senyor Tarragó que com a senyor Bohigas. Més tard dirigí la revista de turisme *Barcelona Atracció* i fou secretari de l'Institut del Teatre

—**Amb quins amics es veia més sovint, el pare?**

—Amb les dues persones que treballaven amb ell als Museus d'Art de Barcelona, l'historiador de l'art Joaquim Folch i Torres, que n'era el director, i Joaquim Borralleras, el que

presidia la famosa Penya de l'Ateneu, que n'era el secretari. El pare n'era l'administrador. Formaven un trio d'amics, units en una feina de gran responsabilitat cultural.

—**Però Borralleras feia molt vida a l'Ateneu. De primera hora de la tarda fins a les petites.**

—A Olot, durant la guerra, va viure a casa nostra, un any. Les obres dels museus es van embalar i es van traslladar a Olot, per protegir-les dels incendis i les bombes. Per custodiar el fons hi van anar en Borralleras i el meu pare. Vam haver de llogar una casa per viure-hi i en Borralleras com que era sol va viure amb nosaltres. Era un pis que abans havia ocupat, durant els estius, el pintor Domènec Carles. I, el del costat, Rafel Llimona, cunyat seu, pintor, també. La dona de Domènec Carles era l'escultora Marina Llimona. Durant la guerra, van deixar els pisos més o menys abandonats i el propietari, un altre pintor, Iu Pascual, que vivia a la planta baixa, ens els va llogar. A banda del benefici econòmic, així evitava que l'ocupés algun indocumentat, algun ocupa de l'època. Amb Borralleras, la meua família va intimar molt. Li dèiem l'oncle Quim, com si fos un familiar.

—**Era xerraire i *charmant*, com es diu?**

—Molt xerraire i molt *charmant*, i molt aglutinador. Els dissabtes i diumenges participava en els cafès amb tertúlia que celebràvem les tres famílies al jardí de la casa i que acollien algunes de les persones que anaven passant per Olot durant la guerra, com Pompeu Fabra, Josep Clarà, Mercè Rodoreda, i artistes tan catalans com francesos.

—**El contacte amb aquest món us va empènyer cap a la vocació d'arquitecte?**

—No. Tot el batxillerat el vaig fer pensant que faria la llicenciatura d'història. Les millors notes les treia en l'assignatura d'història i, a més, tenia molts llibres d'aquest tema. Però la família de la mare, que apreciàvem molt, i ells a nosaltres, els Guardiola, no ho veien amb bons ulls, perquè tenien una indústria metal·lúrgica modesta però bona i pensaven que algun dia o altre jo podia treballar-hi. Els agradava més que m'inclinés cap a la carrera d'enginyer, més adequada a les seves exi-

gències industrials. Però el darrer curs de batxillerat, al Menéndez Pelayo, en Martorell havia decidit d'estudiar arquitectura i a mi se'm van obrir els ulls. Home, està bé, vaig pensar, és una carrera tècnica, de prestigi i bon estatus social, com el d'enginyer i en canvi té una obertura cap a la història, la literatura, la política, tal com demostren els nostres arquitectes famosos de l'època, com Domènec i Muntaner i Puig i Cadafalch, alguns dels quals havien publicat grans llibres d'història de l'art i havien tingut intervencions polítiques transcendents. I llavors vaig decidir estudiar arquitectura. És a dir, que més que ser fill d'una vocació abandonada sóc fill d'una meditació ajudada i compartida amb Josep Martorell, amb el qual vam muntar una oficina, en acabar la carrera, que encara dura. Amb Martorell vam fer tot el batxillerat junts. Primer a l'Institut Escola del Mar, de la Ciutadella.

—**I llavors, cap reticència, amb els Guardiola, no?**

—Cap. Pensaven que estava dins la línia, típica de la burgesia catalana, que estudiari per a enginyer, arquitecte o metge eren coses productives i rendibles, i en canvi estudiar filosofia, art, llatí o matemàtiques eren coses destinades només a l'educació, a la pedagogia i per tant no gaire brillants com a futur econòmic. Tenien raó en aquell moment, però el futur ha demostrat que s'equivocaven perquè ara segurament és més viable econòmicament ser un catedràtic de geografia que arquitecte.

—**Però només ara, amb la crisi. El balanç global us ha estat favorable. No us podeu pas penedir d'haver triat la carrera, em sembla.**

—No. Les qualitats que veia en la carrera les he pogut comprovar. La carrera d'arquitecte té moltes branques humanístiques. Els temes de l'arquitectura i l'urbanisme no són només de la tecnologia sinó de la visió global de la societat i de les formes de vida urbana. Després he comprovat que el món de l'arquitectura té unes derivacions en camps diversos que altres professions tenen més limitada, i que pots anar escollint al llarg de la vida.

—**A Barcelona vàreu viure cap bombardeig?**

—Només en vaig enganxar un. El pare cada mes venia a Barcelona a

buscar els diners per pagar els empleats i en algun dels viatges el vaig acompanyar. Ens vam refugiar a casa mateix, al pis principal, que pensàvem que tenia parets fortes. No sé per què. Al carrer de Casanova, 71, entre el Consell de Cent i Aragó. On els meus pares es van casar, vaig néixer i vaig viure fins que em vaig casar. I on viu ara una filla meva.

—**L'Eixample pobre, o de classe mitjana.**

—Exacte. L'esquerra de l'Eixample.

—**El barri de l'Espinàs.**

—Just. Del barri del Ninot i del Pont del Mico, pont famós del carrer de Casanova, sobre la via del tren d'Aragó. De petit hi havia moltes fàbriques tèxtils, que han desaparegut del tot. Al nostre carrer, tocant a la Gran Via, fins a Diputació, gairebé tota l'illa era una fàbrica tèxtil i encara recordo el taca-taca dels telers, com una obsessió sonora del barri, nit i dia.

—**De petit jugàveu al carrer?**

—No gaire. En aquella època hi havia unes certes diferències entre els nois que hi jugaven i els nens de les famílies burgeses que jugàvem a casa. Jo els veia jugar des del balcó i em feien enveja perquè disfrutaven més ells que jo, tancat en l'ambient formal de la família. Jugaven a les quatre cantonades de la cruïlla de Casanova amb el Consell de Cent. Recordo que els carrers estaven pavimentats amb llambordes i si queies et feies unes pelades de genoll considerables. La cosa consistia a col·locar un pilot d'abrics per marcar les porteries i quan venia un cotxe ho treien un moment, cosa que indica que llavors no hi havia pràcticament trànsit de cotxes. Una altra cosa que recordo eren els serenos i els vigilants, de molta influència en la vida que fèiem. El vigilant es feia càrrec de la conservació de les claus de les portes i te les obrien si arribaves tard, fins i tot encenia un llumí per il·luminar l'entrada. I el sereno feia la vigilància, i des del balcó li podies encarregar que t'anés a buscar una aspirina a la farmàcia.

—**No era a l'inrevés?**

—Em sembla que era així perquè tots dèiem que els noms eren equivocats, que el normal és que el vigilant anés a la farmàcia i el sereno cuidés la casa. La veritat és que anaven molt junts i hi havia dia que les claus les portava un

“De petit, a casa no em deixaven sortir al carrer a jugar i des del balcó veia amb enveja els nens que hi jugaven a futbol”

i altres dies, l'altra. Era un servei molt eficaç per a la gent del barri.

—**Esport?**

—Zero. Tret d'anar en bicicleta i jugar a futbol de manera rudimentària. Ni esquí, ni excursionisme...

—**Teatre, cinema?**

—Normal, sense gaire apassionament. Més el cinema, perquè va presenciar l'arribada del cinema sonor, que va causar un fort impacte, gràcies als musicals, com els de Maurice Chevalier i altres que van marcar una etapa al cinema. A Olot, la dona de Xavier Nogués, Isabel Escalada, que havia estat la seva model, ens portava al cine els dijous, a mi i a les meves dues cosines. Hi vam veure els films soviètics

que feien ja patxoca com a llibres de persona gran. Eren una lectura juvenil però no donada en termes juvenils sinó de persona gran. En aquells moments vaig començar amb la literatura espanyola, amb lectures tan fortes com els *Episodios nacionales* de Pérez Galdós. Vaig llegir els trenta volums i ho recordo com una de les lectures més entusiastes que he tingut a la meua vida. Era un devorador d'aquests episodis i ho recordo amb molt afecte per la capacitat de millorar en la comprensió de la literatura i la narrativa que em sembla que em va ser profitós. I una altre autor que vaig manejar molt, dels castellans, va ser Azorín. Hi havia també les traduccions dels autors

“A Olot, durant la guerra, vaig llegir molt, de Galdós al Dickens de Carner”

clàssics. Isabel Escalada és una de les dones més simpàtiques i més curioses que he conegut. Els Nogués tenien a Olot una caseta d'estiu i la van aprofitar per a refugiar-s'hi durant la guerra. Ella tenia l'obsessió de la neteja. Anys després vaig llegir una carta de Xavier Nogués a un amic seu on li deia que ella era tan neta i polida que un dia ens posarà tots a la bugada. Un cop a la setmana, al balcó, on tenia un galliner, com feia tothom per mantenir-se i fer front a les vicissituds de la guerra, es dedicava a netejar les potes de les gallines, brutes pels excrements, amb una banyereta.

—**Lectures?**

—Moltes. Sobretot a Olot. A Olot hi havia una biblioteca popular de l'època d'Eugení d'Ors que estava molt bé i estava molt ben subministrada de llibres que em podien interessar. En aquell moment vaig fer diverses línies de lectura. Una, la dels llibres juvenils d'aventures, com *L'illa del tresor* i *Les mines del Rei Salomó*, novel·les que recordo publicades no sé si per la Gili amb cobertes blaves i daurades

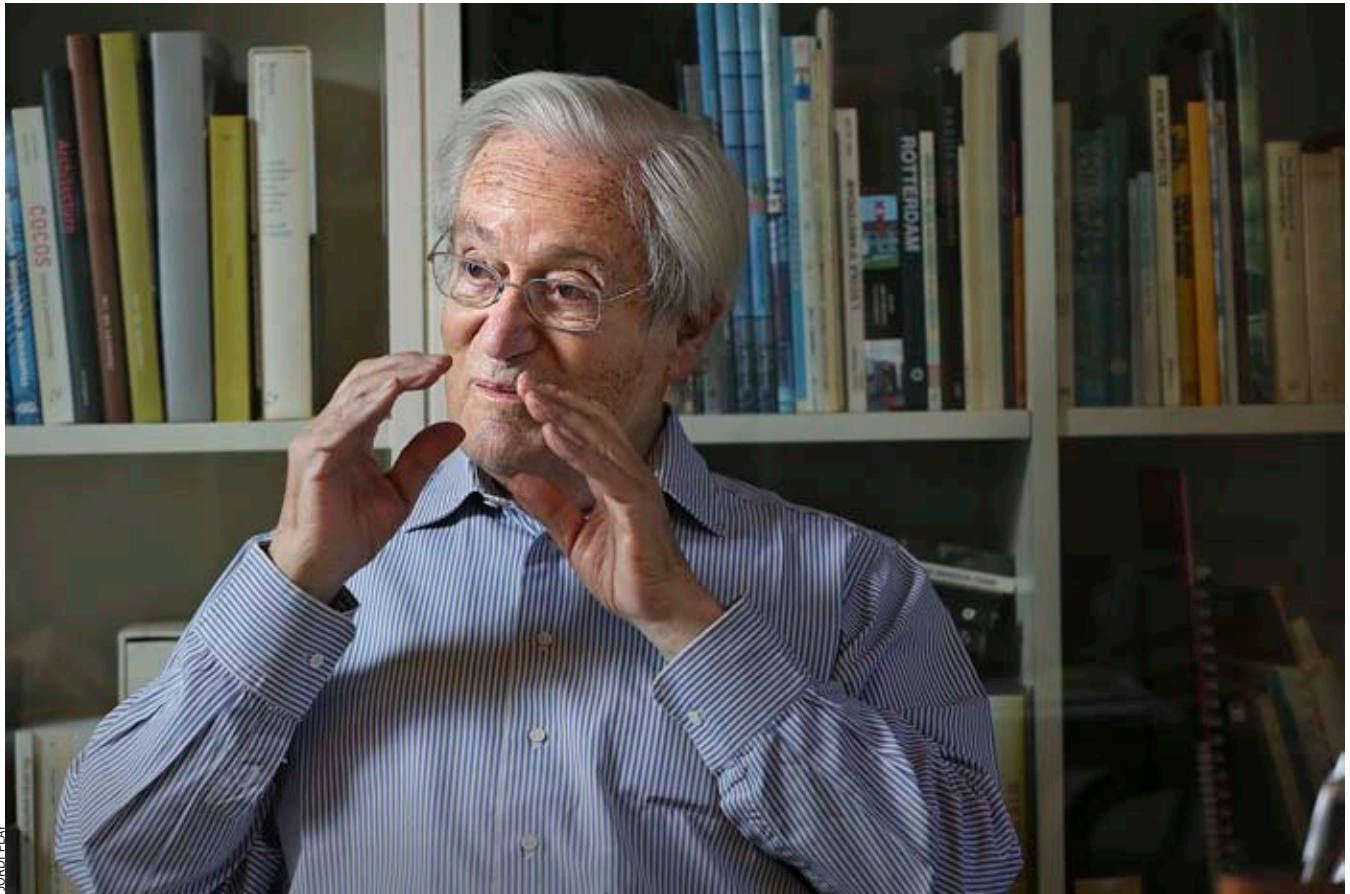
rusos i francesos clàssics. Vaig llegir els que em semblaven més importants i coneguts d'una manera una mica desordenada. És el moment també de la literatura catalana, en especial de les traduccions. Les que recordo amb més emoció, les que va fer Carner de Dickens. L'edició de *L'illa del tresor* tenia unes il·lustracions d'en Junceda, de molta gràcia i bellesa descriptiva, una persona que coneixia perquè era amic del pare i llegir un llibre amb dibuixos d'una persona amiga sempre hi afegeix una satisfacció especial.

—**Vau poder seguir-hi els estudis?**

—Sí, el batxillerat. A l'institut d'Olot, que funcionava molt bé. Molt ben ordenat i amb molts bons professors. Recordo un professor basc, O'Laran, d'influència francesa, que cada dia ens feia cantar La Marsellesa i li ho agraeixo perquè ara la recordo tota ben harmonitzada, de dicció i de to.

—**L'Escola d'Arquitectura devia ser a l'edifici de la plaça Universitat, oi?**

—Sí. A l'àtic corresponent al pati de Lletres. Al meu curs érem disset o

L'arquitecte i urbanista parla en l'entrevista de la seva vida, durant la infantesa i joventut, i reflexiona sobre urbanisme i política.

divuit. De fora hi havia bascos i canaris perquè els canaris tenien vaixell directe a Barcelona i anar a Madrid, on hi havia l'altra escola, era més complicat.

—**Vàreu fer amistat amb estudiants de lletres?**

—Dels estudiants que ja n'era, al batxillerat, com Josep Maria Ainaud de Lasarte, i els estudiants de dret Robert Vergés, que va tenir una certa activitat política en temps de Jordi Pujol, i va ser president del Consell Consultiu, i Vicente Lázaro, que va fer oposicions a notari. Tot ells, morts.

—**Vàreu poder obrir despatx ben aviat?**

—A la fàbrica metal·lúrgica dels oncles. Hi havia entrat, encara estudiant, a treballar-hi per dues raons. Primer, per poder pagar la carrera. I després, per veure com funcionaven les indústries, que tothom pensava que seria una bona pràctica. Era a Creu Coberta, 130, un edifici que ha desaparegut, al costat de l'Espanya Industrial. Durant un temps vaig mantenir les dues feines, i quan la d'arquitecte va començar a rut-

llar, vaig deixar la de la fàbrica, i vam obrir despatx en un edifici del carrer de Calvet que vam construir.

—**Quina va ser la vostra primera obra?**

—Quan feia els primers cursos, una casa d'estiueig que els Guardiola es van fer a Argentona, d'estil folklòric català, amb coberta de teula, porticons de fusta, un pou a l'entrada i parets adornades amb ceràmica catalana del XVIII que havíem trobat en un antiquari. La casa seguia les darreres coses de Puig i Cadafalch, arquitecte que llavors admirava.

—**Però qui va signar oficialment l'obra?**

—L'arquitecte municipal de Mataró, una persona encantadora amb ganes d'ajudar la gent que començava i va fiar-se de la bondat del projecte. Després el fill d'aquest arquitecte va ser molt amic meu i vam ser professors a l'Escola d'Arquitectura.

—**Puig i Cadafalch encara devia ser viu, llavors.**

—Va venir a veure la casa quan es va acabar i vaig estar molt emocionat

perquè per a mi era el déu de l'arquitectura, de l'arqueologia, de la política, i que vingués a veure-la i en fes uns elogis em va emocionar molt. Recordo que a la façana de la casa vaig fer un relleu de sol, molt simple i molt barroc català, que vaig calcular directament perquè havia estudiat un curs topografia a l'Escola i me n'havien ensenyat. Alguns anys més tard, a Argentona mateix, un altre oncle Guardiola em va encarregar una casa, significativa per l'ús del llenguatge modern amb totes les seves conseqüències, els seus riscos i problemes.

—**De quina obra, urbanística o arquitectònica, us sentiu més satisfet?**

—Sempre és molt difícil, perquè tot té la seva part positiva i la seva part negativa. Amb un esforç de síntesi total, del que estic més satisfet és de la Vila Olímpica.

—**Quin és el més gros nyap urbanístic que heu vist cometre, a Barcelona?**

—El canvi d'ordenances arquitectòniques a l'època de Porcioles, que va permetre pujar un o dos pisos

JORDI PLAY

Oriol Bohigas es mostra favorable a la invasió turística de la seva estimada Barcelona, fins i tot la del turisme de motxilla i espardenya.

més a les cases de l'Eixample: l'àtic, el sobreàtic, i un altre pis de trampa que en diem el Pis Porcioles. Ha estat una ruptura de l'*skyline* de Barcelona bastant greu, perquè els carrers tradicionals de l'Eixample i Ciutat Vella han perdut la seva homogeneïtat i ja no té solució. Tot i que això de no tenir solució és relatiu: amb el temps i la patina del temps ha anat millorant una mica i al final és molt barroer però amb un cert atractiu més o menys pintoresc.

—Una de les vostres idees urbanístiques que em va interessar més va ser la referent al ciment que es veu a la Costa Brava. No es tracta, vau dir, d'evitar una certa densitat, o ocupació de la costa, sinó com es fa l'ocupació urbanística, i com hi encaixen les construccions.

—Exacte. És un dels problemes més importants quan es parla de planificació territorial àmplia. Hi ha el recurs de dir això es pot edificar o no, amb tants metres quadrats d'ocupació, etcètera: és a dir, fer unes especificacions quantitatives amb tendència a la generalització i això és un disbarat perquè no hi ha cap racó territorial que no sigui igual com un altre, tots tenen unes configuracions pròpies que s'han de salvar i han de servir com a punt de partida per a la planificació. Quan es diu és que la zona de Calella de Palafrugell és massa densa, el problema és que la densitat està mal distribuïda. Es pot ser fins i tot més dens però col·locant

d'acord les exigències del territori i les necessitats dels usuaris. Un territori dens no és un territori dolent, *per se*. Al revés, moltes ciutats catalanes i barris de Barcelona, el que tenen és un problema de manca de densitat. Disseminats i sense concentrar, els habitants hi perden qualitat urbana. Moltes ciutats europees són molt denses.

—Us molesta la densitat turística de Barcelona?

—Gens. Rebo els turistes amb els

“Veig el moviment independentista com un moviment inevitable i indiscutible”

braços oberts. Un dels privilegis del ciutadà és conviure amb el turisme. Si una ciutat agrada als turistes és que també agrada als seus habitants. I també no veig cap problema amb el turisme de motxilla i espardenya, no s'hi ha d'anar en contra.

—Com contempleu el moviment independentista?

—El veig amb molta simpatia i com un moviment inevitable i indiscutible, però ple de problemes no només per les obstruccions que arriben de Madrid, sinó per les que apareixen a Catalunya.

Perquè crec que hi ha una part de catalans que no volen afrontar amb valentia els moviments de transformació.

—Heu estat un intel·lectual proper al PSC. Com el veieu ara?

—Molt malament. Crec que un dels drames de Catalunya en aquest moment és que no hi ha una esquerra que sàpiga adoptar un paper eficaç i és una fallada dels socialistes, en concret dels socialistes catalans. Comprenc que el socialisme té una voluntat centralista i és difícil lluitar contra la falsa idea que els nacionalismes són de dretes quan en realitat els avenços fets a Catalunya, en el camp nacionalista, han estat sempre, o gairebé sempre, fets gràcies a les esquerres. Penso que ara ens cal un partit d'esquerres, que pot ser el mateix Partit Socialista, o un de nou, molt millor, que agafi un paper com el que van agafar les esquerres durant la república, que van fer possible una visió més autònoma i més independent de Catalunya.

—Esquerra Republicana de Catalunya no pot ser aquest partit?

—Crec que sí. És una esperança important. El partit ha fet el paper de recollir els problemes de l'autonomia i n'ha fet un programa complet, d'esquerres i amb voluntat de solucionar-los. El problema en general és, però, que el pas definitiu cap a un major benestar de Catalunya li falta gruix polític. Els partits polítics tenen poc gruix i poc gruix de lideratge. Per molt que tot vingui de la societat civil, i això és important i fonamental, el que també és cert és que en un moment com aquest si no té un lideratge compromès i organitzat el moviment és difícil que triomfi. I en aquest moment els partits polítics no són gaire brillants en capacitat de lideratge polític.

—Arribeu als 88 anys, bo i anant cada dia al despatx. Podeu dir, com Churchill, que si heu pogut arribar a gran amb bona salut és perquè no heu fet mai esport.

—Podria dir això i afegir-hi encara que, a més a més, no he estat gaire prudent en les coses que els metges diuen que no has de fer. No he begut molt, però he begut tant com he volgut i he menjat sense limitacions. He fet una vida, la veritat, sense haver de fer sacrificis en el sistema alimentari ni en el de viure.

Lluís Bonada